

ניתן להקשיב להרצאה באנגלית ברדיו לאקאן בכתובת

<http://radiolacan.com/en/topic/799/3>

ובכן, מדוע לאקאן בשנותיו האחרונות, ניסה להמציא דבר שונה, מן הלא-מודע, שהותיר פרויד. פרויד הותיר לנו התנסחות זו, אך פיתוחיו, לאורך, הבה נאמר, ארבעים שנותיו כפרקטיקן, התקדמו, כשהמציא תחילה את הלא-מודע, ולאחר מכן, העלה את המושג של האיד. האיד כמאגר של ליבידו, מאגר של הדחפים, מופרד מהלא-מודע ככזה. ובתוך האיד, כמאגר, מצויים הדחפים, אשר היו בה בעת, דחפי חיים ודחפי מוות. הוא דאג להפריד את הגוף, ואת האיד כמאגר, בדיוק, משום, שמנקודת מבט ביולוגית, לא קיים דבר כמו דחף מוות. זו היתה התגובה המיידית, של האנליטיקאים באותה עת, אשר היו בעלי הכשרה רפואית, והיה להם קושי, לקבל את הרעיון של דחפי מוות. וזו סיבה שבעטייה, בתנועה האנליטית, היו אלו רק הקלינינים, אשר קיבלו, והעניקו גרסה משלהם, לדחף המוות. הדחפים, הרעיון הפרוידיאני של דחפים, לא רק שהיה בו הכרח לקבל מתח זה, שבין חיים למוות, אך גם את העובדה, שהם היו, כפי שפרויד ציין, שהדחפים היוו מיתוס. מיתוס, באופן כזה, שהדחף, מצרף בה בעת, התנסחות, אמירה, ומטען, מטען כמותי, המעורבים יחדיו, באופן שקשה להסבירו. לכן, פרויד אמר, שהדחפים היוו מיתוס. בה בעת, היבטים סמליים, היבטי התנסחות מילולית, והיבטים כלכליים, בעיות של כמויות. אלו היו, הבה נאמר, שני המיתוסים, שלאקאן רצה להתייחס אליהם, כשהוא ניסה להציג את נוסחתו, של הגוף המדבר. ניתן לומר, שהאורינטציה הכללית של לאקאן היתה, שבכל פעם שפרויד הציע מיתוס, יש לנסות להבר את מבנהו הלוגי. זהו גם המקרה של הדחפים. וכך, הצגתו את הגוף המדבר, או הגוף, הובאה בכדי להחליף את הרעיון של האיד כמאגר הליבידו, באמצעות העובדה, שבמקום האיד המיתי, ניתן להשתמש בקיום של הגוף, כקיום החומרי, ההכרחי על מנת לקבל, או להיות ברי התנסות, של התענגות. כלומר, יש צורך בגוף, על מנת להתענג.

אך, גוף זה, חייבים לראותו, להחשיבו, באור שונה, מזה של אורגניזם ביולוגי. זהו משהו אחר. יש לו מבנה לוגי. ומבנה זה, מתפקד, בין שהגוף הינו מת או חי, וזהו אופן מסוים, לטפל במתח שבין דחפי חיים ומוות, המתפקדים בין במוות, ובין בחיים. זו הסיבה, שבעת שהוא הציג, את גרסתו אודות הגוף המדבר, הוא עשה שימוש בדוגמה של קבר, כמבנה לוגי. הקבר כמצג של הגוף. מת, אך ללא כל פתוס, לגבי מוות זה. כפי שהוא אמר 'הקבוצה הריקה של עצמות, הינה האלמנט שלא ניתן לצמצום, אשר על-פיו אלמנטים אחרים מוסדרים. הכלים של ההתענגות: מחרוזות צוואר, כלים, כלי-נשק, כתתי אלמנטים, המשמשים יותר למניית התענגות, מאשר על מנת לאלצם על-מנת שייכנסו שוב (re-enter) לגוף'. כך, ישנם שני מימדים, שיש להדגישם, בהנחה זו: ראשית, הקשר שבין גוף להתענגות, המובחן, מזה שבין החי (living) לבין ההתענגות, בעוד שנטייתנו הינה להטמיע האחד בשני. הדבר השני נוגע לבחירתו של לאקאן, להבר את הקשר שבין הגוף להתענגות, על בסיס של עודפות, על פלוס, בעוד שהגישה הפסיכואנליטית הקלאסית, הינה למקם התענגות על בסיס של מינוס, כלומר, על בסיס של סירוס.

אם נתמיד בהפרדה של התענגות ושל החי, הקיום של הסובייקט בצורתו הלוגית: ריקנות (void), העצמות הריקות. והגוף, חייב להיות מובחן מזה, של הקיום הטבעי, כפי שז'אק אלן מילר, הדגיש בקורס שלו, אודות ה'הוויה והאחד', האחד של הקיום, אצל לאקאן, אינו אקסיסטנציאליסטי כמו אצל סרטור, אין האחד קשור להבדל שבין קיום ומהות (essence), האחד הינו לוגי. הוא (לאקאן) הדגיש, תוך ציון העובדה שאצל פרויד, ארוס והחיים, התקיימו בנפרד, אני מצטט: "זה מסקרן למדי, שפרויד אשר תמך, דגל, בארוס, אך למרות הכל, הוא לא העז לזהותו לחלוטין עם הרעיון של החיים, וכי הוא הבחין בין החיים של הגוף, והחיים כפי שהם מועברים באמצעות הגוף, בתאי המין". לאקאן הבלויט הבדל זה בהדגישו שזה הכרחי להיפטר מהניגודיות הכוזבת שבין חיים ומוות, על מנת לתפוס את הניגודיות האמיתית (real) שבין קיום לוגי וקיום 'טבעי' ('natural'). הוא הדגיש זאת בדרך זו, אני מצטט: "למרות השימוש שפרויד עושה בזאת, יש משהו שלחיים אין כל קשר אילוני, ואשר עובר בגלל האנטינומיות שלו, כלומר, מוות.", במובן זה.

למרות שהגוף מעיד על הלוגיקה של ההתענגות כעודפות, ביחסה אל הריק שבגוף, תודות לתאוריית הקבוצות, אשר בה קבוצה ככזו, אם בוחנים את תתי חלקיה, תמיד ניתן להוסיף, את הקבוצה הריקה, כחלק מתתי חלקיה של הקבוצה. כך, שהודות לסוג כזה של לוגיקה, יש בקבוצה, את כלי ההתענגות כחלקים ממנה, שהם האלמנטים, תתי האלמנטים, של הקבוצה, אך, גם את הריק, כסימון של הסובייקט ככזה. הרעיון שהסובייקט הינו ריק, הינו אי-קיום (non-existence), אי-קיום טבעי, אך שיש לו קיום לוגי, יכול להיות מודגש אף יותר. לאקאן אומר: "כל סובייקט, הינו לא-אחד, היעדר, ריק, אך הוא יכול להיכתב ככזה, היעדר אחד (one an absent), כפי שהאחד הוא השם שהקבוצה הריקה, יכולה לקבל. האחד הוא השם של העובדה שבקבוצה ריקה ישנו אלמנט אחד: הריק. כך, שלצד הריק, אשר מצוי בהתאמה למערך העצמות, הכלים של ההתענגות נותרים, המציגים עצמם ככל-כך הרבה תתי-קבוצות.

פרויד היבר התענגות לגוף, באמצעות 'האיזורים האירוגניים', הקצוות, היכן שהדחפים מגיעים לכדי קשירת עצמם, אך עם רעיונו אודות מאגר, יש תפיסה שהדחפים היו בתוך משהו. הדבר שלאקאן נהג להדגישו, הינה העובדה שהדחפים הינם דווקא מחוץ, כלומר ישנו הריק של הסובייקט, ומחוץ, מצויים האלמנטים של ההתענגות, תתי-קבוצות. תתי קבוצות אלו המצויים מחוץ, הינן מהוברות עם הריק, באמצעות הקצוות של האיזורים האירוגניים, או הקצוות של אובייקטי a, בניסוחו של לאקאן. אובייקטים a אלו, משמעם, שהאלמנטים של ההתענגות, מהוברים לגוף, דרך האזורים של חילופין. האובייקטים האוראלי והאנאלי, אשר היו פרוידיאניים, האובייקטים הבסיסיים הראשונים הפרוידיאניים, ולאקאן הוסיף עוד שניים, עם התפתחות הפסיכואנאליזה ככזו, שניים נוספים: המבט והקול. הקול מהובר לגוף באמצעות האוזניים אשר יש להן התאמה, תקינות, מיוחדת: אין להם פילטרים, בעוד שלשלושת האחרים יש ווסטים, ווסטי סינון, אך לא לאוזניים.

כך שיש את המספר בקבר, בקבר אימפריאלי, לדוגמא, אלו כל האלמנטים של ההתענגות שהתרבו עד למידה, שהם שואפים לשער את מה שלא ניתן למנותו. עלינו רק לחשוב, לדוגמא, על הקבר של השליט הראשון של סין, צ'ין שה-חואנג, בצ'ין, המספר העצום של פסלי לוחמים חמושים ונשים, בלבוש מלא, או כיוון שאנו מצויים בבית-ספר לאומנות, דלקרואה ו'מות סארדאנאפאלוס', אשר בה הכל מושמד. זהו מה שלאקאן כינה במקום אחר, ב'סימפוזיון של אפלטון', בהערתו לסימפוזיון של אפלטון, 'ההשתוללות של התענגות', בשיח האדון, עם הסירוב לסירוס המשתמע. הדמות ההיסטורית של אלקבידיס, בסימפוזיון, הינה באמת ההתגלמות, של טירוף זה, הטירוף המיני, ולאקאן מתייחס כקולופון שמציין זאת, את העובדה שחילול הקודש, אשר בו הואשם אלקבידיס, היה זה שבטרם יציאתו לדרך במסגרת המלחמה הפלופונסית לסיציליה, הוא וחבריו השיכורים בדרכם לפיראוס, השחיתו את כל ה'הרמאי' (פסלים לכבוד האל הרמס) שהיו ברחובות, כהכחשה של סירוס, בדיוק, ה'הרמאי' שעמדו שם עם פיניהם הזקורים שסמלו שגשוג והצלחה.

טוב, כך שיש לנו מבנה זה. עתה אנו יכולים שיהיה לנו, אנו יכולים לצאת לדרך, בעקבותיו של אלקבידיס, אנו יכולים לצאת לדרך, בעיון בסימפוטומים עכשוויים, עם מבנה זה. במיוחד סימפוטומים אשר קשורים למה שפרויד כינה 'הפסיכולוגיה של ההמון'. מה קורה כסימפוטום בקשר החברתי ככזה? פרויד עצמו, לא תפס את הטירוף הזה של שיח האדון אצל אלקבידיס, אלא בהתענגות של המנהיג של ההמונים. פרויד, הצביע, בשנות העשרים, על כך, שהמכניזם ההזדהותי למנהיג, האפשר של ייצור של קשר חברתי חדש, המכונן את ההמון, אך, אידיאל זה שמחבר יחדיו את ההמונים, לא חייב לעסוק עם סוג של דמות אב, היורש את האב האדיפלי, המסורס, אלא עם האב של הלהקה, הלהקה הראשונית, הפרימרי, זה אשר במיתוס הפרוידיאני, הינו בעל גישה לכל הנשים, באופן שהינו בלתי מוגבל. כמו, אני מצטט את פרויד: "המנהיג של קבוצה, הינו עדיין האב שמפחדים מפניו, הקבוצה עדיין שואפת להישלט בכח בלתי מוגבל, יש לה איווי מוקצן לסמכות", במונחיו של גוסטב לה-בון: "יש לה צימאון לצייתנות".

כך, הייסוד של הקשר החברתי, אינו מאפשר בשום אופן, לדמות הרמוניה סופית, גם לא בקרב מה שפרויד כינה 'ההמון היציב' כמו הצבא והכנסייה. בתוך המון יציב זה, ישנו עקרון מודגש של היעדר-גבול, כמו בקבוצה הפרימרי. בדרך זו, פרויד יכול לתאר את הצבא, כקבוצה יציבה, אך גם בצמידות לה, יכולת פראית להרג המגיעה יחד עימה. אותו המון יציב, יכול להיות בעל אורגניית התענגות זו, בהרג המוני. בכל אופן, משטר זה של פסיכולוגיה ההמון, אשר הוגדר על-ידי פרויד היה מפגן, הוכחה, בתוך הקשר החברתי, של הזדהות לתכונה, תכונה יחודית, תו יחודי (unary trait), או התו האחודי, המוסק מתוך דמות-האב, או דמות אב הלהקה, הנלקח מתוך אדון מבעית, המגלם את האובייקט, החסר מן העולם, אשר הינו הפאלוס, ככזה. זה האופן בו לאקאן כינה את ההתענגות הבלתי ניתנת לשלילה, הטירוף שלה, כגילומה. לאקאן נותן את הדוגמא של היטלר, כאחד, שגילם ברגע מסוים את המסמן האטום הפאלי, ההתענגות האטומה, כשהוא תוהה מדוע לא היה זה אפשרי, להתנקש בחייו מוקדם יותר. ולמעשה הוא לא חוסל, אלא ביצע התאבדות. לאקאן תוהה מדוע היה רק הנסיון של האצולה הפרוסית, ומדוע הוא בוצע מאוחר כל-כך. מאיזו סיבה היווה היטלר אובייקט זה שלא ניתן להרגו?! אם בימינו אנו, אנו רואים, בדיוק, עד כמה שכיחה יכולה להיות פעולת ההתאבדות, של פיצוץ עצמי, זה אכן משהו המעורר תהייה.

לאקאן ניסה להגדיר, את הקשר החברתי, לא על בסיס ההזדהות עם מנהיג, אלא דווקא על ההתענגות כשלעצמה, המנותקת מן המנהיג, או לא מקושרת מיידית למנהיג, אלא, במקום, מחוברת לתפקוד של הפנטזיה ככזו. הפנטזיה, הינה בה בעת, הרישום של סובייקט, בייצוג של תסריט, של התענגות, במיוחד בצד הגברי. במובן מסוים, הקשר החברתי העכשווי, אשר נראה שקשה להברו עם מנהיג, גם בתנועות הפופולריות, אשר אינן מובנות באותו אופן, כפי שהיתה תנועת הפשיזם בשנות העשרים והשלושים. ניתן לומר שהקשר החברתי העכשווי, קשור מסביב, לפנטזיות חברתיות. קהיליות ה'הט"ב, כמו גם קהיליות הסאדו-מאזו, עולות מיד על הדעת. אך, אם נביא בחשבון, יחד עם לאקאן, שההיבט הכי עמוק של הפנטזיה, הינו הרגע אשר בו הסובייקט תופס עצמו באיבודו, בתוך היעלמותו, בתוך התסריט של הפנטזיה, אזי, אנו חייבים להוסיף את קהיליות המצוקה התסכול, לקהיליות ההתענגות, דבר אשר מרחיב את המילון של הביופוליטיקה של חיים אלטרנטיביים. אנו חייבים להביא בחשבון את הקהיליות של צעירים אירופאיים מובטלים משכילים, אלו שכוננו בדרום אירופה 'אינדיגנודוס' 'הזועמים' בארצות הברית, ובארצות הדוברות אנגלית, 'תנועות הכיבוש' ('occupy movements'). היתה זו שאלה של

כיבוש, כן, ראשית לכל של וול-סטריט, ולאחר מכן של מקומות אחרים. עצם הענין הינו, ללא ספק, לכבוש את המוקד אפילו הפחות מוגדר, זה, של היגד אשר בתוכו הסובייקט יכול לתפוס אחיזה בעצמו. היגד זה הינו מחאה כנגד האחר השטני, הגחמני, אשר לא רק מכפיף אותם לידע, אלא באותה תנועה, מייצר סובייקטים ללא הזדהויות, אשר אין להם יותר מקום בעולם. מחאה זו עצמה, הינה המקום בו הסובייקטים מוצאים אחיזה עבור עצמם בהליכתם לאיבוד. האמירה הטהורה של המחאה, מנוגדת לרשימת דרישות מוגדרות היטב, ומפלגות פוליטיות נאבקות לתת לתנועה זו, את הצורה הקלאסית של תוכנית משותפת של דרישות.

כך שעלינו לחשוב על חישובים, שיקולים, כמה שפועל על בסיס של אובדן, של חוסר היכולת לכבוש באמת, את המקום שאינו וול-סטריט ולא 'פוארטו דל סול'. מקום זה הינו גם של התגובה לחרדה, כמו זה שקיבל את הצורה, לאחר ששבעה עשר אנשים נהרגו בהתקפה כנגד 'צ'רלי (הבדו)', ו'היפר-כשר', בפריז בינואר בשנה שעברה. או ארבע-מאות ההרוגים והפצועים, בהתקפות בנובמבר. הנקודה היתה, אם כך, לכתוב משהו חדש, להגדיר מקום, כמו זה של ארבעת המליונים שצעדו בין 'ככר הרפובליקה' לבין 'ככר האומה' בינואר. בנוסף לקריאה לשוב למסמני אדון, של ההיסטוריה, והנרטיבים הלאומיים הצרפתיים: 'רפובליקה', 'אומה', הקהל כבש את המקום שנותר פתוח, על-ידי החור בסמלי, אשר בתחומו, הסובייקט מבקש למצוא לו אחיזה, עבור עצמו, בחרדתו. אך, ההתפתחויות בתנועות אלו אפשרו לנו, מבט חטוף, אל עבר הרגע השני של הפנטזיה. לא רק המחאה, והאמירה הטהורה של היעלמות, אלא, שברגע מסוים, ההתגלמות, של ההתענגות הרעה, הקקון (Kakon) ביוונית: האובייקט הרע, אשר הסובייקט אינו חדל מלנסות להיפרד ממנו. הגוף ממנו מחולצת המחאה, אינו חכמה, אלא תשוקה, זהו גוף מתענג, הניכר באפקטים רבי עוצמה. האפקט החזק ביותר הינו מועקה.

גוף, עבור לאקאן, הינו גוף, הקרוב לזה של שפינוזה. זהו גם הגוף של הסובייקט וגם הגוף הפוליטי. הגוף אינו ביולוגי: זהו מה שיכול להיחצות באמצעות אפקטים. גוף הינו מוקד, אשר חווה (מתנסה), אפקטים ותשוקות בעצימות די גבוהה.

כך, אם נביא בחשבון, את התנועה השניה, לגבי מה שהתרחש בקהילות אלו, למשל, קהילת "כיבוש וול-סטריט", אשר יש כאלו הסבורים שנעלמה, ללא שהניבה כל תוצאה, גרמה, נתנה אפשרות, למערכה המפתיעה, של ברני סנדרס, ולעיתים הקישור נעשה ברור יותר, לדוגמא, ההתרחשות בשבת האחרונה, בנבדה, בה, הבה נאמר, התנאים נעשו קשים, והם לא הפסידו בשקט (הכוונה להפסדו של סנדרס, ולתגובת תומכיו בבחירות בנבדה). בספרד, התנועה האופקית של פודהמוס (Podemos) הולידה מפלגה היררכית באופן מוגזם, כשהנטיות המגולמות, עלבו זו בזו, במתחים גדולים, בקרב המנהיגות. אך, בכל אופן, היא מצאה רישום, חקיקה ברת קיימא, בשיחים הממוסדים.

ההפגנות בקנה מידה גדול, אשר הציתו את ברזיל, בתחילת 2013, לא נערכו בשם מוטו משותף, לא היה תו מזהה, שיסביר תנועות המוניות אלו, בניגוד, אנו רואים כעת בברזיליה, את שובם של שני המחנות, המתגשמים בקיר, המפריד, בין אלו שבעד, או נגד, תהליך העמדה לדין. בפריז 'Nuit debout' ('הלילה עומד') הכריזו על עצמם, בה בעת, כריק, וכהגדרת צד. בשבעה באפריל, טקסט שפורסם, בידי מספר מארגנים, אשר השתמשו בפסבדונים, של קאמיל דלפלאס (Camille Delaplace), עורך ריק, וזמינות, נגישות, אשר סומלו בכיכר הרפובליקה בפריז: "ריק זה" הטקסט ממשיך, "לא היינו צריכים ליצור אותו, סביבנו, אנו כולנו כבר חיינו בתוכו מזה זמן רב. זהו ריק של לגיטימיות, אשר כמעט כל ההחלטות, נלקחות בו כיום", סוף ציטוט. תוך התמכות עצמית, בריק זה, משהו שונה, מאשר מצב של חרום, המוכרז באמצעות שיח האדון, מנסה להבנות עצמו על הנצחה, מתבסס ספונטנית בכיכר רפובליקה זו, עבור הקורבנות של התקפות נובמבר. סוג של שיח, של סובייקטיביות חירומית. אך, זה יכול להיות גם מאיים, בכוחו הבלתי מוגבל. הדמוקרטיה המשתפת עצמה, כוללת בחובה, שיתוף של התענגות, שגם עלול להוביל לדלוזיה. אותה תנועה המגדירה עצמה כריק, יכולה גם להגיע לנידוי הטלוויזיוני של מישהו כמו אלן פינקלקראוט, מועמד מן הצד הימני, כמגלם של האובייקט הרע, שעיר לעזאזל, שיש להיפטר ממנו.

אלו שני רגעים של הפנטזיה, העוקבים זה אחר זה, במעגלים מהירים פחות או יותר. הם מצביעים, על מחאה של הסובייקט, כנגד הדמות העכשווית, של ידע מוחלט, וסטיותיו, חריגותיו, האוניברסאליות. למחאה זו, יש כח, אנרגיה, ונוכחות ליבידינלית ופנטזמטית. זוהי דרך חדשה, לחיות את הדחף, בזמננו.

אנו יכולים לעשות, אנו יכולים לנוע, לעבר משהו מעבר לנקודה זו, תוך שלוקחים בחשבון, לא רק את תופעות ההמון, או את התופעות הסוציולוגיות. משום, שמה שלאקאן הביא בחשבון, הינו, שכדי לבחון, את התפקיד של הקשר חברתי, פריד שאב את האובייקט שלו, את ההמון, מתחילתה של הסוציולוגיה. מתוך מה שלה-בון ייצג, או דרקהיים מיד לאחריו. לאקאן הביא בחשבון, שטרם לאובייקט סוציולוגי זה, הדוגמא העיקרית, לקשר חברתי, הינה הדת ככזו. בדיוק, משום העובדה, שבשיח הדתי, כפי שהוא אמר, קהילות דתיות אלו, מעולם לא ידעו, ומעולם לא החשיבו, ללא רתיעה, ללא הסתייגות, הצבה של מגבלה, למספר חבריהן. נראה, שאין כל מגבלה, למספר אנשים, שקהילה דתית, יכולה לקבץ. זו הסיבה, בגללה הוא ניסה לבחון, מתוך פרספקטיבה פנטזיונית זו, והיבורה עם הגוף, כוויסות של התענגות, את השיח של הדת, אשר יש לו שני פנים: בו בזמן, חכמה, וגם שיגעון. והעובדה שהגוף המעורב בקשר הדתי, יכול להיות או חי או מת, הינה מכרעת לדו-חזיתיות, (bifrons), להיבט הכפול, של הקשר הדתי.

ראשית לכל, דת כחוכמה. אני מצטט את לאקאן: "כאמור בבירור בקהלת, בספר החוכמה", (קהלת בתורה), "זהו ידע של התענגות", (אשר נחשף), "ואנו יכולים לומר, שמלבד הדת הנוצרית, לא קיימת דת, אשר לא מעטרת עצמה" עם היבט אזוטרי זה. בכל הדתות בבודהיזם ואצל המוסלמים, מבלי להזכיר את האחרות, ישנו עיטור, יפוי, זה, ודרך זו להתגוננות עצמית מפני ההתענגות, של סימון המקום של הידע אודות התענגות. האם עליו להזכיר את הטנטרות לגבי הבודהיזם, ואת הסופיזם לגבי האיסלאם? זהו גם המקום בו הפילוסופים הקדם-סוקרטיים מצאו את הלגיטימציה שלהם, וזהו גם מה שסוקרטס חדל ממנו. לאקאן מציב את הטנטרה בצד של הבודהיזם, אפשר כמובן להוסיף לזאת גם את ההינדואיזם.

באשר לסופיזם: לאקאן למד זאת באמצעות העבודה של שני מזרחנים צרפתיים דגולים, הנרי קורבה (Henry Corbin) ולואי מסיניון (Louis Massignon). הוא אומר זאת בסמינר על הזדהות: "זה עתה ראיתי מתומלל מחדש, ומובאים יחדיו, דברים הרבה יותר נגישים, אודות הטכניקה המיסטית האיסלאמית, על ידי מישהו אינטליגנטי באופן מרהיב, למרות שהציג את כל מופעי השיגעון, הטירוף, הנקרא מר לואי מסיניון"-אמרתי המופעים- והדרך שמסיניון בספרו החשוב התייחס לטכניקה של המושלמות של הבודהי, בודי- ללא כל קשר לבודהיזם, הבודהי הינו הנשמה במסורת הסופית, אשר לפיה הנשמה מתקנת עצמה כאלוהית, בפני אובייקט אלוהי, בהיותה נקודת המפנה, בהתרכזות הסובייקט, כולל דרך זו של השתכללות, היכולה להגיע לנקודה בה המיסטיקן הסופי, מוצא עצמו מזוהה עם האל. וזהו אחד מהם, אחד מהמיסטיקנים הסופיים הגדולים, אל הלג' (Al Hallaj) אשר הוצא להורג ב-992, בטענו שהוא זהה לאל. 'אנה אל ח'אק' ('ana al haqq') בערבית. היחס בין המיסטיקה הסופית והמיסטיקה השיעית, אינו ללא מתח, למרות שהן די קשורות. ויש לנו עבודות אחרונות של כריסטיאן ז'מבה (Christian Jambet) שהיה תלמיד של קורבה, הוא מציין שבשיעיות, שיפור עצמי, אשר מהווה את הנושא המרכזי של פילוסופיה עתיקה, מנוגד לפרקטיקות של ספק עצמי, ביקורת עצמית, ואף ביטול, מחיקה עצמית, ראדיקלית, שיכולים להיות מוערכים על-ידי כמה מחברים סופיים. 'בשיעיות, מתקיימת נימה נמרצת רבה יותר לאין שיעור', כפי שז'מבה מנסח זאת.

כך שבדרך מסוימת, ישנו סוג זה של ויסות של התענגות, באמצעות השתכללות הנשמה, הנשמה מוגדרת במיסטיקה זו, בדומה לאפלטון, כצורה של הגוף, כגוף מדבר ככזה, מהובר להתענגות. ולאקאן, בציטוט שהזכרתי, קיבל את הדת הנוצרית, מאוחר יותר, הוא הוסיף, את הדרך שבה הקתוליים, מנהלים וויסות זה. הוא אמר שהאומנות הברוקית מייצגת את הגופים לא כצורות אידיאליות אלא כצורה, בדיוק, המתרחשת עם התענגות על כל היבטיה המרובים.

כך אנו יכולים לומר, שהנקודה של הוויסות, או החוכמה, משותפת לכל הדתות. בכל אופן היא שונה בכל אחת מהן, ויש לבחון זאת באופן פרטיקולרי, ביחס לכל דת, ולא בתוך שק, של למשל, 'ההיסטוריה של הדת', שיכולה לחבר את כל הדתות, בבלאגן (מיש-מש).

כך, יש לנו, במידת מה, קשר זה, בין הגוף של המאמין, וכיצד הוא קשור עם המאמינים האחרים. לדוגמא, באסלאם, האם הגוף של האומה (umma) הינו דמיוני, דמיון שמשותף, או התנסות ממשית. האם האומה, כפי שהסוציולוג צרפתי, פאהרד קרוסקוקבר (Farhad Khosrokhavar) סבור, הינה קהיליה מיתית דמיונית, או שהינה המקום של אירוע גוף ממשי. זו השאלה שהציב ז'אק אלן מילר, כשהסביר את החשיבות של תחליף של האחר ככזה, של הגוף של האחר, מהובר לגוף של המאמין. בעוד שפרויד, הציג את הרעיון של הקשר החברתי, יחד עם הרעיון של איסור אבהי, הרי מה שלאקאן הדגיש, היתה העובדה, שההתענגות מגופו של האחר, הינה בלתי אפשרית. היחיד מתענג רק מגופו שלו, ומהפנטזיות שלו. פרויד, חקר את הבעיות, של המעבר, מההתענגות האוטו-אירוטית, לסיפוק של ההזדווגות המינית, כהתענגות מן הגוף של האחר. לאקאן הציע שדבר זה אינו יכול להיעשות. שזוהי אילוזיה פרוידיאנית. איני מתענג מגופו של האחר, ישנה רק ההתענגות של הגוף עצמו, או של הפנטזיות שלו. כך, חברי, ז'אק אלן אומר, "אני תוהה האם הגוף של האחר אינו מגולם בקבוצה. האם הקבוצה אינה נותנת גישה מסוימת למשהו כמו 'אני מתענג מהגוף של האחר אשר אני נוטל בו חלק?'".

אם נקבל זאת, אנו יכולים לומר, שיש את הוויסות הדתית של ההתענגות, שיכול להיות מן הצד של החוכמה, אך גם (מן הצד) של שיגעון, של קשר, עם התענגות שאינה מווסתת, הקשורה ישירות, לדחפי התוקפנות או לדחפי המוות. וזה הגיוני. האם החטאים, של עריפת ראשים, המופצים על ידי דעא"ש, ברחבי כל העולם, ואשר מושכים אלפי מתגייסים, וההתלהבות ממראות אלו, האם אין הם יוצרים התקשרות מחודשת, בין הזדהות והדחף, הדחף האגרסיבי. מה שיש לבחון הינו, היבט משגע זה, של אי-הוויסות של התענגות, האם זה קשור לחיים או למוות. למשל, ישנם מספר מחברים, הסבורים, ואני מצטט: "אנשים אלו, ההורגים ללא הבחנה, הינם בעצמם אינם מובחנים באמצעות הארגון ההמוני אשר פוקד עליהם. למעשה הם הינם כבר מתים חברתית וסובייקטיבית מזוהים כפי שהם עם הגוף של ארגונם. זה רק בכדי להדגיש את ההיבט שהם זומבים, הם כבר מתים".

אך, אולי לא? אולי זהו סוג של ניצחון, שהם מפעילים, עם הגוף? אולי, הם מתענגים, מהאשליה, שיחד אנו יכולים להתענג מאותו גוף, חי או מת. אך העובדה, בדיוק, שהיות חי או מת, יש לזה אותו מבנה:

להציג את ההתענגות כעודפות, הזדהות עם עודפות זו.

במובן זה, הגוף של הקבוצה אינו אשליה, ניתן לחוותו, ואנו חייבים להתייחס אליו ככזה, לא כאשליה. לאקאן טבע את הביטוי, עבור המאה שלנו: "ניצחון הדת", ביטוי שנראה ביזארי, בשנות השבעים, כאשר כמה הוגים, חשבו על המאה, במיוחד באירופה, ובתוך הקתוליות האירופאית, והחלו לדבר על הדת,

כסופה של דת. כהיפוך, לאקאן הדגיש, שהיחס החדש, להשפעות המדע, בתוך הציוויליזציה שלנו, מעניק שדה חדש של פעולה, לדת. כפי שהוא אמר: "הם יצטרכו לתת משמעות, לכל המהומות, המהפכים, שהמדע עומד להציג. למן התחילה כל מה שהינו דת, עלה בקנה אחד, עם הענקת משמעות, לדברים שהיו בעבר דברים טבעיים. רק משום שדברים עומדים להיות פחות טבעיים, בגלל הממשי, אנו לא נפסיק לפלוט, לבעבע, משמעות".

אם אנו רואים את ההתמרות העכשוויות, המושפעות מטכנולוגיות המידע והתקשורת החדשות, אינטליגנציה מלאכותית, העיבוד של בסיסי מידע עצומים, וגם יותר ויותר את העדויות העכשוויות, של שינויי אקלים, אנו רואים שכל ההשפעה הזו של המדע, עיבוד, שינוי, בקצב שמעולם לא היה קבוע ומהיר כל-כך, לכך נלווית הפופולריות יוצאת הדופן, של האפיפיור פרנציסקוס, אשר בקול-קורא האחרון שלו, *'Laudato Si'* הצליח להביא יחדיו את השיר של פרנציסקוס מאסיזי, ואת הנוסחאות היותר מודרניות של שיחות אקלים פריז 21 (COP 21). זוהי הפגנה, אקטיבית, של משמעות חדשה שהדת צריכה להוסיף. וכנראה, אנו נראה יותר ויותר, לגבי הנצחון של דתות ברבים, ולא בדרך ישירה אחת. נצחונות אלו יכולים להיות, או בצד של סובלימציה, או וויסות, או בצד, של אי-וויסות, בצד של שגעון. וזו הסיבה מדוע יש להחשיב קשרים חדשים אלו, בין מדע וציוויליזציה דרך, באמצעות השיח הפסיכואנליטי, אשר כנראה יותר ויותר יהוּבּרו עם הגוף שעושה קשרים עם גופים אחרים, מעבר להזדהות, ודרך ההתנסות של התענגות משותפת. הצעה זו, הקשורה עם ההצעה כללית יותר זו של לאקאן, לנסות לשנות את המילה לא-מודע, שפריד הותיר לנו, מבלי לוותר על האור שהמושג זרה על יבשת ההתענגות. משום שמה שעומד על הפרק בלא-מודע אינו החסר של מודעות. הלא-מודע הינו ליתר דיוק האחד-מתענג (Un-joying?) בצרפתית: L'Inconscient, c'est l'In-jouissant.

תרגום: נתן ברנט.